

แนวคิดเรื่องความรักของสัตยา ไส บาบา

สุวิทย์ ชื่นชม¹

บทคัดย่อ

ตามทฤษฎีของสัตยา ไส บาบา ความรักตรงกับคำในภาษาสันสกฤตว่า Premā อันเป็นความรักแท้ที่บริสุทธิ์ สถิตอยู่ในจิตใจของทุกคนเป็นความเมตตา เห็นอกเห็นใจผู้อื่นโดยไม่มีความเห็นแก่ตัวซ่อนเร้น มีความมั่นคง แผ่ขยายไปอย่างไม่มีจำกัดอย่างไม่มีขอบเขต และสัตยา ไส บาบา ก็เป็นสัญลักษณ์ของความรักรบริสุทธิ์ที่มาในรูปร่างมนุษย์ สำหรับลักษณะของความรักรนั้น มีสองลักษณะด้วยกันคือ หนึ่งความรักคือพระเจ้า เป็นการอธิบายความรักในฐานะที่เป็นเป้าหมายของการปฏิบัติทางจิตวิญญาณ และสองความรักคือความภักดี หรือ ภักดีเป็นการอธิบายในฐานะเป็นคุณสมบัติสำคัญยิ่งของผู้ภักดีในพระเจ้า ซึ่งต้องมีความรักอย่างมั่นคง เพื่อเดินตามทางแห่งภักดีไปสู่การตระหนักรู้ถึงอาตมอันภายใน และอาตมอันก็คือพรหมัน คือพระเจ้า

การเข้าถึงความรักของสัตยา ไส บาบา สามารถเข้าถึงได้ด้วยการปฏิบัติฝึกฝนทางจิตวิญญาณ อันประกอบไปด้วย การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทั้ง 4 คือ สัตยะ ธรรมะ สันติ และ เปรมะ การทำงานและการบริการผู้อื่น

การรับฟังเรื่องราวของพระเจ้า และเรื่องราวของผู้ภักดี และการร้องเพลงภช้น การสนทนากับผู้รู้ การแสวงหาแต่เพื่อนที่ดี และหลีกเลี่ยงเพื่อนที่ชั่ว และการทำสมาธิด้วยการท่องพระนามของพระเจ้าซ้ำไปมา จดจำพระนามของพระองค์ และการนั่งสมาธิ

แนวคิดเรื่องความรัก และการเข้าถึงความรักของสัตยา ไส บาบา เป็นการปฏิบัติที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างดี โดยที่ผู้ปฏิบัติไม่จำเป็นต้องออกจากสังคมเพื่อไปทำสมาธิเพื่อพบพระเจ้า และความรักนี้ เพื่อคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถานะ และทุกเชื้อชาติ ถือได้ว่าเป็นความรักสากลอย่างแท้จริง และผู้ที่ปฏิบัติตามคำสอนของท่านสัตยา ไส บาบา แล้ว จะสามารถค้นพบความรัก ค้นพบพระเจ้าในตัวเอง นำตนสู่ความหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด

คำสำคัญ : ความรัก, สัตยา ไส บาบา

ABSTRACT

According to Satya Sai Baba, love (Sanskrit- prema) is pure and exists in every one's heart; is loving-kindness (Sanskrit- metta), without self- ishness and stability all extended to others without limitation or boundaries. He himself is a symbol of pure love expressed in a human form. Love has two characteristics, first, love as "god", was regarded as the goal of spiritual practice. Second, love as Bhakti (devotion) was regarded as an important qualification for the devotee. In order to realize their true inner Self, i.e., Atman, firm love is a necessary condition.

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง "แนวคิดเรื่องความรักของสัตยา ไส บาบา" มี ผศ.ดร.สมหวัง แก้วสุพงษ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ ผศ.ดร. วิโรจน์ อินทนนท์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

To attain the love described by Satya Sai Baba, his devotees must practice “the four principles” which include Satya (truth), Dharma (right living), Shanti (inner peace) and *Prema* (love). In addition, one should work hard and practice service to others, hear the story of god or his devotees, sing the *Bhjan*, converse with the Gura (teacher), all should have good friends, avoid bad friends, repeat the name of god and meditate.

The concept of love and how to apply such love as described by Satya Sai Baba can be practiced daily. The practitioner can do it anywhere, he or she does not need to leave his society to meditate. This kind of love is for all, nondiscrimination of sex, age, social status and race, it is universal love. Those who follow the teachings of Satya Sai Baba are able to discover love and god in themselves and go to liberation.

Key words : *love, Satya Sai Baba*

1. บทนำ

ในปัจจุบันสื่อต่างๆ เสนอเรื่องความขัดแย้ง การแบ่งแยกเป็นหมู่เหล่า ในสังคม ซึ่งความแตกแยกนี้ ก่อให้เกิดการทำลายชีวิตและทรัพย์สินของคน ในสังคม เป็นการแสดงว่าศีลธรรมของมนุษย์กำลังเสื่อมลง ดังนั้นความขัดแย้ง แบ่งแยกนี้ต้องถูกแก้ไขด้วยการพัฒนาจิตใจให้ศีลธรรมเข้มแข็งขึ้น โดยการอาศัยสิ่งที่เรียกว่าความรักและหลักธรรม หลักปฏิบัติอันเกิดจากรัก รักเป็นตัวช่วยให้มนุษย์มีการพัฒนาจิตใจอย่างที่กล่าวข้างต้น และตัวความรักนั้น จะต้องเป็นความรักที่ไม่จำกัดอยู่ในวงแคบแค่มนุษย์สู่มนุษย์เท่านั้น แต่ต้อง

กว้างขวางถึงทุกสรรพสิ่งเพื่อก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สำหรับความรักอันเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำพาให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นั้น ได้มีการพูดถึงมาหลายยุคหลายสมัย และมีการให้คำอธิบายความหมาย ในรูปแบบต่างๆ

เพลโต ได้กล่าวถึงความรักในงานเขียนเรื่องซิมโพเซียม (Symposium) อันเป็นบทสนทนา ในงานเลี้ยงของอการอน นักเขียนบทละครโคกนาฏกรรม ไว้ว่า คนแสวงหาความรักก็เพื่อให้กำเนิดความงามทั้งทางกายและจิตใจ ซึ่งทำให้ความรักแบ่งออกได้ 3 ประเภท คือ ความรักทางกายเพื่อสืบต่อเผ่าพันธุ์ ความรักในเกียรติยศชื่อเสียง และท้ายสุดคือความรักในความรู้ ซึ่งทั้งสามประเภทนี้ทำให้มนุษย์สามารถดำรงอยู่ได้ตลอดไป หรือที่เรียกว่าเป็นอมตะนั่นเอง (อ้างใน Benjamin, 2543, น.10)

ในขณะเดียวกัน ไชย ณ พล (1995) อธิบายความรักทางจิตวิทยา ไว้ในหนังสือเรื่อง “จิตวิทยาแห่งความรัก หลักการเลือกคู่ การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และการอยู่คนเดียวอย่างมีค่า” ไว้ว่าความรักคือความชื่นชมยินดีอย่างยิ่งจนบังเกิดความปรารถนาขึ้น แต่ ปรารถนานั้นมีอยู่สองทิศทาง คือปรารถนาที่จะได้กับปรารถนาที่จะให้ เมื่อบุคคลรักบางอย่าง เขาอาจจะปรารถนาอย่างหนึ่งหรือสามอย่างนี้ คือ

1. ปรารถนาที่จะได้อย่างเดียว เป็นความรักที่อยู่บนพื้นฐานจิตใจที่ยังขาดพร่องไม่สมบูรณ์ การรักผู้อื่นเป็นเพียงภาษาของการเรียกร้องเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง
2. ปรารถนาจะให้ได้อย่างเดียว เป็นความรักที่อยู่บนพื้นฐานจิตใจที่สมบูรณ์ รักที่จะรักมีความสุขอันเกิดขึ้นจากการรักจึงมอบความรักให้ผู้อื่นโดยไม่มีเงื่อนไข

3. ปรารัณนาที่จะให้และต้องการได้ ความรักแบบนี้อยู่บนพื้นฐานของจิตใจระดับกลางทั่วไป ซึ่งจะยินดีในการสละให้ช่วยเหลือเกื้อกูล แต่ขณะเดียวกันก็ต้องการการตอบแทนด้วย

ความปรารัณนาที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ไชย ณ พลจึงได้แบ่งความรักออกมาเป็น 3 ระดับคือเป็นความรักระดับต่ำ ระดับสูง และระดับกลาง ซึ่งความรักระดับกลางเป็นความรักที่มนุษย์ส่วนใหญ่มีกันอยู่ในปัจจุบันนี้

ความหมายของความรักยังได้ถูกกล่าวไว้ในหนังสือ “ประมวลความรัก” (ประมวล เพ็งจันทร์และกลุ่มลูกศิษย์, 2551, น. 22-31)ว่า ความรักเป็นดัชนีชี้วัดความเจริญเติบโต (วุฒิภาวะ) ของบุคคลแต่ละคน...ความรักในความหมายของสัญญาตญาณดิบ จะมีพลังผลักดันให้ทำกิจกรรมเพื่อสนองความอยาก ความปรารัณนาทางเพศอย่างห้าวหาญ ขณะที่ความรักในความหมายที่สูงขึ้นไป จะมีพลังกระทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อคนรักอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย...และความรักยังหมายถึงความสามารถที่จะทำอะไรได้ด้วยจิตใจที่เข้มแข็งอดทน เพื่อให้คนที่เรารักมีความสุข เราสามารถทำให้ความรักมีความนุ่มนวล อ่อนโยน สวยงามได้ หากเข้าใจเรื่องนี้ก็จะพบว่า ในความหมายที่ลุ่มลึกของความรัก ชีวิตเป็นสภาวะที่สวยงาม

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (พระธรรมปิฎก, 2536, น.5) ได้อธิบายลักษณะของความรักไว้ใน “ความรักจากวาเลนไทน์ สู่วิถีความเป็นไทย” ว่าความรักมีสองประเภท คือความรักประเภทแรกเป็นความรักทางเพศ มีจุดเด่นอยู่ที่ความชื่นชมติดใจ หรือว่าปรารัณนาในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสกายของผู้ที่ตนรัก ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือความต้องการหาความสุขให้แก่ตนเอง ความรักประเภทที่สอง เป็นความรักเป็นความปรารัณนาดี เรารักใครก็อยากให้คนนั้นมีความสุข

แนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น นักคิดได้อธิบายความหมายของความรักโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ซึ่งเป็นการพูดถึงความรักในวงแคบเท่านั้น

สัตยา ไส บาบา หรือไส บาบาได้กล่าวถึงความรักในคำสอน ซึ่งทำให้ผู้ปฏิบัติตามได้รู้จักคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขในสังคม

ไส บาบา ซึ่งมีชื่อเต็มคือ ศรี สัตยา ไส บาบา เกิด เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน ค.ศ. 1926 ประกาศตนและค้นพบตัวเองว่าเป็นอวตารของเชอร์ดี ไส บาบา ตั้งแต่อายุ 14 ปี หลังจากนั้นก็ได้มีการตั้งอาศรม เผยแพร่ธรรมคำสอน และได้มีผลงานหนังสือเป็นภาษาเตลูกู (Telugu) และได้มีการแปลเป็นภาษาอังกฤษโดยศาสตราจารย์ Kasturi ในชุด “Vahini” อันเป็นกระแสรากเหง้าคำสอนของไส บาบา ซึ่งมีทั้งหมด 16 เล่ม ในเวลาต่อมาก็มีการรวบรวมปาฐกถาจัดทำเป็นรูปเล่มแปลในภาษาอังกฤษที่ชื่อว่า “Sathya Sai Speakes” และ หนังสือ “Summer Shower” รวมทั้งมีบทความอีกมากมายที่ได้ถูกรวบรวมขึ้นจากการแสดงธรรมในหลายๆ ครั้งของไส บาบา โดยทางองค์กรสัตยาไสได้เป็นผู้จัดทำเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต

ปัจจุบันไส บาบาพำนักอยู่ที่ ประคันดินิลัม ที่ตำบลปุตตปารตี (Puttaparthi) ในรัฐ อันตรประเทศ ประเทศอินเดีย มีการก่อตั้งเป็นองค์กร สัตยาไส โรงพยาบาล สถาบันการศึกษาทั้งโรงเรียนและวิทยาลัยขึ้นหลายแห่งในอินเดีย เช่น Sathya Sai School, Sri Sathya Sai University, Sri Sathya Sai Mirpuri College of Music เป็นต้น

จากการศึกษาแนวคิดของไส บาบาเบื้องต้น พบว่าเขาอธิบายถึงความหมายของชีวิตมนุษย์ว่า การมีชีวิตมิใช่แค่เพียงแต่เพื่อกิน ดื่ม ทำงานหนัก

และนอนหลับเท่านั้น แต่มีความหมายที่ลึกซึ้งและยิ่งใหญ่กว่านั้น คือการใช้ชีวิต อุทิศเพื่อการรับใช้พระเจ้าและช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา และการรับใช้พระเจ้านี้ก็เพื่อไปสู่เป้าหมายสูงสุดก็คือการที่มนุษย์ได้ตระหนักรู้ว่าตัวตนคือสิ่งเดียวกับพรหมัน อันเป็นความจริงแท้เป็นพระเจ้าสูงสุด (หรือในคำสอนของอุปนิษัตเรียกว่าปรมาตมัน) และการตระหนักรู้นั้นทำให้ผู้ปฏิบัติได้ค้นพบหลักสำคัญก็คือ ความรัก ซึ่งไส บาบาได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ Prema Vahini อันเป็นหนังสือในชุด Vahini (Sai baba, 2002, p.29) ว่า

“ปรมาตมันไม่สามารถถูกรู้ได้โดยปราศจากศรัทธา และความแน่วแน่ เพราะอาศัยความรัก (Prema) จึงเกิดศรัทธา (Sraddha) เพราะอาศัยศรัทธา จึงเกิดความรู้ (Jnana) เพราะอาศัยความรู้ จึงเกิดปรภักติ (Para-Bhakti) คือการรักต่อพระเจ้าสูงสุด และเพราะอาศัยปรภักติจึงสามารถเข้าถึงปรมาตมันได้”

หลักความรักนี้ยังส่งผลให้ผู้ปฏิบัติโดยเฉพาะในประเด็นดินลยัมได้เห็นคุณค่าและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ หรือธรรมชาติ ต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของพระเจ้า ส่งผลให้มีท่าทีอยู่ร่วมกันแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย ไม่เบียดเบียนกันหรือใช้ความรุนแรง ซึ่งแสดงออกมาในรูปของการบริการสังคม สร้างองค์การสัตยาไส เพื่อเผยแพร่คำสอน สร้างโรงพยาบาลรักษาคนป่วย การไม่บริโภคเนื้อสัตว์ การสวดภาวนาแด่พระเจ้า และการสร้างสถานศึกษาเพื่อปลูกฝังแนวคิดความรักให้แก่เยาวชน ทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ที่ประเด็นดินลยัมซึ่งมีทั้งคนในท้องถิ่น และชาวต่างชาติ อยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจและสันติ โดยมีไส บาบา เป็นศูนย์รวมความคิด ความเชื่อ ศรัทธา

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าแนวคิดเรื่องความรักของสัตยา ไส บาบา มีความแตกต่างจากความรักที่กล่าวมาข้างต้น เป็นความรักที่ไม่ใช่มีความหมายเพียงวงแคบระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ทั่วไป และความรักนี้ทำให้ผู้คนที่หลากหลายสามารถมาอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ อีกทั้งยังไม่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับความรักของไส บาบา มาก่อน ด้วยนี้เหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการศึกษาแนวคิดเรื่องความรักของ ไส บาบา ให้ละเอียด ลึกซึ้ง โดยทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงความหมาย ลักษณะ รวมถึงวิธีการเข้าถึงความรักนั้นว่าเป็นเช่นไร เพื่อสร้างความเข้าใจต่อแนวคิดเรื่องความรักของไส บาบา รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมต่อไป

2. แนวคิดเรื่องความรักของสัตยาไส บาบา

2.1 ความหมายของความรัก

ไส บาบา ได้กล่าวถึงความรักไว้ในงานเขียนชุด Prema Vahini ว่า เปรมา หรือความรักมีความหมายว่า เป็นรักซึ่งไม่ต่างพร้อย, ไม่เห็นแก่ตัว, ปราศจากสิ่งเจือปน และต่อเนื่อง (Sai Baba, 2002a, p.78)

ความรัก (เปรมา) คือหนึ่งในเครื่องมือที่ยิ่งใหญ่สำหรับความทรงจำที่มั่นคงของพระเจ้า (Sai Baba, 2002a, p.74)

ไส บาบา กล่าวว่า “คุณไม่ผิดหรอก ถ้าจะเรียกฉันว่าเปรมาสวารูปะ (Prema-Swaroop หรือ ความรักที่มีรูปร่าง) ” ในความจริง ไส บาบา แสดงเปรมา (Prema หรือ ความรัก), แสวงหาเปรมา, และสร้างเปรมาในหัวใจของปัจเจกชน, องค์ประกอบของสังคมและความซับซ้อนของประเทศ, มนุษยชาติ ซึ่งสูญเสียวิถีทางของเขาและถูกทำให้แตกแยกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยในความ

หวาดกลัวที่ไม่สามารถควบคุมปีศาจซึ่งมันมีทั่วไปโดยการล้อเล่นที่วิกลจริต, บรรณาการพระกรุณาและเปรมะ (ความรัก) ของไส บาบา เพื่อกำราบความผิดปกติทางอารมณ์และนำมันกลับไปสู่แสงสว่าง (Sai Baba, 2002a, p.2)

ปรมาตมันไม่สามารถถูกรู้โดยปราศจากศรัทธาและความแน่วแน่ ผ่านเปรมะ (ความรัก) เท่านั้นมาพร้อมกับศรัทธา (Sraddha) ผ่านศรัทธา เท่านั้นมาพร้อมกับปัญญา (Jnana) ผ่านปัญญา (Jnana) เท่านั้นมาพร้อมกับความภักดีที่เหนือความเข้าใจถึงพระเจ้า (Para-bhakti) ผ่านความภักดีที่เหนือความเข้าใจถึงพระเจ้าเท่านั้นคือการบรรลุปรมาตมัน (Sai Baba, 2002a, p.29)

จากข้อความที่ยกมาทำให้สรุปได้ว่าความรักของไส บาบา หมายถึงความรักแท้ที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจของทุกคน เป็นอำนาจที่มาจากจิตวิญญาณบริสุทธิ์ภายในของตัวเรา นั่นคืออาตมันหรือพรหมัน หรือพระเจ้าในตัวเราอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ความรักบริสุทธิ์ ไม่ต่างพร้อย ไม่มีลักษณะที่เจตนาเห็นแก่ตัว ชอนเร้น เป็นความปรารถนาดีเห็นอกเห็นใจผู้อื่นโดยไม่ต้องการสิ่งใดตอบแทน เห็นคุณค่าในทุกสรรพสิ่ง มีคุณลักษณะที่มั่นคงไม่หวั่นไหวในสุขหรือทุกข์ เป็นนิรันดร์รวมทั้งเป็นความภักดีที่มีต่อพระเจ้า เป็นความพร้อมที่จะอุทิศทั้งกายและใจรวมทั้งความคิดให้แก่พระเจ้าความรักของไส บาบามีลักษณะที่โดดเด่นเป็นความรักที่ไม่จำกัดแค่ความภักดีอย่างเดียวเท่านั้น แต่กลับมีความหมายกว้างขวางครอบคลุมไปถึงความเมตตา ทำให้บางครั้งอาจจะเรียกได้ว่าเป็นความรักความเมตตาควบคู่กันไป และไม่ใช่ว่าเป็นความรักเฉพาะแค่มนุษย์กับมนุษย์ หรือแต่เฉพาะกับคนอื่นเดียเท่านั้น แต่กลับแผ่ขยายออกไปสู่มนุษยชาติทั้งหมด ไปสู่ทุกสรรพสิ่งไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ หรือพืชก็ตาม ดังนั้นจึงสามารถพูดได้ว่าความรักของไส บาบา เป็นความรักโดยส่วนรวมอย่างแท้จริง และไส บาบา ก็เป็นสัญลักษณ์ของความรักบริสุทธิ์ที่มาในรูปร่างมนุษย์นั่นเอง

2.2 ลักษณะของความรัก

ความรักของไส บาบาสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ลักษณะได้ดังนี้

2.2.1 ความรักคือพระเจ้า ใน Sandeha nivarini กล่าวว่า สิ่งซึ่งเป็นที่ประจักษ์ในทุกสิ่งเท่าเทียมกัน เชื่อว่า ความรัก (prema) อย่างเดียวกันคือ ปรมาตมัน (Paramathma) (Sai Baba, n.d., p.53) ซึ่งปรมาตมันนี้เองคือพระเจ้า

ไส บาบา ได้กล่าวถึงความรักในบทความ Sathya Sai Speaks: Love is God; live in love. ว่ามีสิ่งเดียวเท่านั้นที่มั่นคง มันคือความรัก ความรักคือพระเจ้า อาศัยอยู่ในความรัก นี่เป็นสิ่งที่เราต้องเรียนรู้วันนี้ ความรักเดียวกันถูกแสดงในทุกคน มารดาร์กๆ ของเธอเพราะเกิดขึ้นด้วยความรู้สึกรักของความรัก ทุกคนคือลูกๆ ของพระเจ้า ดังนั้น พระเจ้ารักทุกคน พระเจ้าไม่มีความเกลียด พระเจ้าไม่เป็นสาเหตุสำหรับความเจ็บปวดของคุณ และความทุกข์ทรมาน พระเจ้าไม่แยกจากคุณ ที่ใดก็ตามที่คุณอยู่ พระเจ้าก็สถิตอยู่ที่นั่น พระเจ้าไม่ละทิ้งคุณ ไม่มีที่ใดที่ซึ่งไม่มีพระเจ้า ไม่ว่าที่ใดที่คุณเห็น พระเจ้าสถิตอยู่ที่นั่น (Sai Baba, 2007, p.1)

ปรมาตมันอย่างเดียวนั้นที่เป็นจริง ปรมาตมันคือความจริง ปรมาตมันคือความรัก การทำสมาธิถึงพระองค์เป็นความจริง, เป็นความรัก มันเป็นไปได้ที่จะตระหนักรู้ถึงพระองค์ในรูปแบบใดๆ ก็ตามที่ท่านทำสมาธิถึง จงสมาคมกับเพื่อนผู้ภักดีของพระองค์ตลอดไป ผ่าน Sathsanga (เพื่อนของความดี) เหล่านี้ vivaka (การรู้จักแยะแยะ) และ vaitagya (การสละ) จะถูกปลุกฝังและเพิ่มขึ้น สิ่งเหล่านี้จะสร้างความแข็งแกร่งให้แก่จิตวิญญาณ และให้คุณด้วยความสงบภายใน แล้วจิตใจของคุณก็จะรวมกับปรมาตมัน ปรมาตมันไม่สามารถถูกรู้โดยปราศจากศรัทธาและความแน่วแน่ ผ่านเปรมะ

(ความรัก) เท่านั้นมาพร้อมกับศรัทธา (Sradha) ผ่านศรัทธาเท่านั้นมาพร้อมกับปัญญา (Jnana) ผ่านปัญญา (Jnana) เท่านั้นมาพร้อมกับความภักดีที่เหนือความเข้าใจถึงพระเจ้า (Para-bhakti) ผ่านความภักดีที่เหนือความเข้าใจถึงพระเจ้าเท่านั้นคือการบรรลุปรมัตมัน นอกจากนี้ชีวาตมันหรืออาตมัน, และปรมัตมัน (พระเจ้า) ไม่แยกจากกัน พวกมันคือหนึ่งและเป็นอย่างเดียวกัน (Sai Baba, 2002a, p.1,13, 21,29,59)

2.2.2 ความรักคือความภักดี ความภักดีในที่นี้คือ ภักติ (Bhakti) เป็นการอุทิศตนแด่พระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจ โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ใน Prasanthi Vahini กล่าวไว้ว่า สัญลักษณ์ของผู้มีปัญญา (Jnani) นั่นคือความรัก (Prema) การครอบครองความรัก (Prema) ที่กว้างขวาง คือความภักดี (Bhakti) หรือให้อีกชื่อคือความรักมุ่งไปยังการปรากฏของพระเจ้า ความไม่รู้จะหายไปทีละชั้น ความภักดีและความเกลียดไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ พวกมันตรงข้ามกัน ความภักดีและความรักอย่างไรก็ตามเป็นธรรมชาติเดียวกัน และมนุษย์โลกนี้มีความรักไปสู่วัตถุเท่านั้น แต่ความรักเดียวกันเมื่อมันกลายเป็นรูปแบบของความภักดี หรือความรักแห่งพระเจ้า นำผู้นั้นไปสู่การตระหนักรู้แห่งความเป็นพระเจ้าในตัวมันเอง (Sai Baba, 2002e, p.72-73)

ความรักที่เรามีต่อพระเจ้าเป็นความรักที่มีความลึกซึ้ง สูงส่งกว่าความรักทั่วไปที่แสดงออกกระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เพราะว่าพระเจ้าอันมีคุณสมบัติเหนือทุกอย่าง ลึกซึ้งกว่าสิ่งใด ดังนั้นความรักต่อพระองค์จึงเป็นความรักระดับสูงที่ไม่มีความเห็นแก่ตัวแฝงอยู่ เป็นความรักที่บริสุทธิ์ คักดีลิตี้อย่างแท้จริง

ปฏิบัติทางแห่งภักติ จึงได้รับการเรียกว่า ผู้ภักดี หรือ Bhaktha ซึ่งผู้ภักดีนี้จะปฏิบัติตามแนวทางทางจิตวิญญาณบนเส้นทางแห่งความรัก

เพื่อให้เข้าถึงพระเจ้า เพื่อการหลุดพ้น ซึ่งแนวความรักของภักติโยคะถือว่าความรักของมนุษย์ที่มีต่อพระเจ้า มีความแตกต่างภายในจากความรักของมนุษย์ในทางโลกอย่างลึกซึ้งนั้น ก็มีความจริงโดยนัยกลับกันด้วยเหมือนกัน คือว่าความรักต่างๆ ในทางโลกนั้น อันที่จริงก็เป็นเงาฉายของความรักอันศักดิ์สิทธิ์ ชนิดนี้นั่นเองคือว่า เราจึงนำลัทธิธรรมเข้ามาเป็นส่วนผสมมากขึ้นเพียงใด ก็ยิ่งเป็นการเพิ่มคุณภาพของความรักยิ่งขึ้นเพียงนั้น (Murphet, Howard., มปป, น.393)

2.3 บทบาทของความรัก

2.3.1 บทบาทต่อบุคคล ความรักมีบทบาทต่อผู้ภักดีสามารถจำแนกเป็นหัวข้อได้ดังนี้

1.1 ความรักนำพาให้ผู้ปฏิบัตินั้นได้รับความรู้คือการตระหนักรู้ถึงอาตมัน รู้ว่าเราเป็นหนึ่งในเดียวกับอาตมันไม่ใช่ร่างกาย และอาตมันก็คือพรหมันหรือพระเจ้า เรารวมเป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้า นำไปสู่การหลุดพ้น บุคคลผู้ได้รับพระกรุณาของพระเจ้า เข้าถึงพระองค์ มีความภักดีต่อพระองค์ คือบุคคลผู้มีความรักแท้จริง

1.2 ความไม่รู้ซึ่งยึดมั่นในจิตได้ถูกกำจัด โดยการแสวงหาความรู้แห่งอาตมัน เมื่อได้รับความรู้อย่างเต็มเปี่ยม บุคคลสามารถได้รับการหลุดพ้น หรืออีกนัยหนึ่งถึงบรรลุมฤกษะ หลังจากการบรรลुของความรู้แห่งอาตมันที่กล่าวข้างต้น บุคคลต้องตามเส้นทางแห่งพรหมัน และปฏิบัติตามปัญญาใหม่ที่ได้รับ (Bhagawan Sri Sathya Sai Baba, 2002c, p.1)

1.3 ทำให้มนุษย์ต้องพิจารณาตนเองอย่างเข้มงวด และค้นพบข้อบกพร่องในตน แก่ไขมัน เมื่อมนุษย์ตระหนักรู้ถึงข้อบกพร่องของตนและแก้ไขมันแล้ว ก็เหมือนกับการเกิดใหม่ เริ่มต้นใหม่จากความเป็นเด็กใหม่

นี่คือช่วงเวลาแห่งการตื่นที่แท้จริง มนุษย์จึงควรระมัดระวังกับการกระทำต่างๆ ของตนในชีวิต ไม่ว่าการกระทำนั้นจะเล็กน้อยเพียงไหน ก็ต้องทำด้วยความเอาใจใส่ และความภักดีต่อพระเจ้า กระทำเพื่อพระเจ้าโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ เพื่อสร้างประสบการณ์หรือรอยประทับที่ดีในความคิด (Sai Baba, 2002ap, p.46-47)

1.4 มนุษย์สามารถบรรลุความสุขอันเป็นนิรันดร์ได้ โดยการหมกมุ่นในงานที่ดี และโดยใจที่เปี่ยมล้นด้วยความรักของพระเจ้า ความชั่วไม่สามารถขัดขวางเส้นทางได้ เมื่อใจของเขาอยู่กับพระเจ้า เขาจะทำการกระทำที่ดีโดยอัตโนมัติเท่านั้น (Sai Baba, 2002a, p.49)

1.5 มนุษย์จะต้องมีการมองอย่างเท่าเทียม นั่นคือมองว่าสรรพสิ่งทั้งหมดทั้งมวลที่ปรากฏขึ้นในการมองเห็นเป็นความดงามที่เท่าเทียมกัน เขาต้องมองสิ่งมีชีวิตทั้งหมดด้วยความรักและศรัทธา เหมือนที่เขามีให้แก่ตนเอง ไม่มีความชั่วใดในสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยพระเจ้า แม้ในจำนวนเล็กน้อย ความชั่วร้ายเป็นการปรากฏของการมองเห็นที่ผิดพลาดเท่านั้น สิ่งทั้งหลายที่พระเจ้าสร้างขึ้นมีสีสันก็เพราะแวนตาธรรมชาติที่เราใส่ ทว่าตัวมันเองแล้วมันคือความบริสุทธิ์อันเป็น นิรันดร์และศักดิ์สิทธิ์ (Sai Baba, 2002a, p6)

1.6 ทำให้มนุษย์เป็นคนถ่อมตนเพื่อเชื่อว่าตนมีความดีมากที่สุด เรียนรู้จากผู้อื่น ความกระตือรือร้น ความทะเยอทะยานที่เข้มแข็งของตน ความตั้งใจของตน สามารถที่จะทำงานของตน สะสมความรู้ของตน ปัญญาของตน สิ่งนี้ต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่นทั้งหมด และต้องไม่ให้เป็นประโยชน์สำหรับคุณคนเดียว (Sai Baba, 2002j, p.44-45)

1.7 บุคคลจะรู้จักการให้อภัยผู้กระทำผิด แม้ว่าผู้หนึ่งจะทำร้ายตัวเขาก็ตาม ซึ่งผู้รักดีก็จะเห็นว่าความผิดนั้นสามารถให้อภัยได้ หากผู้หนึ่ง

สำนึกผิด ดังที่ไส บาบากล่าวไว้ว่า การสำนึกในความผิดด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์นั้นสามารถชำระให้หมดสิ้นได้ทั้งหมด ความเมตตาของพระเจ้าจะยอมรับมันไว้ หากความประสงค์ของพระองค์ที่จะให้อภัย ไม่มีอะไรจะดำรงอยู่ได้ กรรมทั้งหมดจะถูกยกเลิกโดยสิ้นเชิง จะถอดถอนรากเหง้าทั้งหมด

2.3.2 บทบาทต่อสังคม

ความรักของไส บาบา ไม่เพียงแต่ต้องการพัฒนาบุคคลให้ดีขึ้น แต่มุ่งให้ความรักในตัวบุคคลนั้นแพร่ขยายไปยังสังคมที่บุคคลอาศัยอยู่ด้วยความรักไม่ใช้การเห็นแก่ตัว หรือรักตนเอง แต่เป็นความปรารถนาดีต่อทุกสรรพสิ่งทั้งในสังคมและต่อโลกอย่างแท้จริง ตลอดชีวิตของไส บาบา ได้แสดงให้เห็นว่าความรักนั้นมีบทบาทต่อสังคมอย่างกว้างขวาง ด้วยการสนับสนุนด้านการศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิต และงานการกุศลโดยผ่านองค์กรสัตยาไส และมูลนิธิสัตยาไสใน 166 ประเทศทั่วโลก ซึ่งเราสามารถจำแนกบทบาทความรักของท่านได้ดังนี้

2.1 บทบาทในด้านการศึกษา ไส บาบา ได้ก่อตั้งสถาบันทางการศึกษาที่ผู้ศึกษาไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ในการศึกษาทั้งสิ้น และมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างคุณภาพการศึกษาไม่เพียงแต่เป็นเลิศทางวิชาการ แต่ต้องพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม เน้นความสำคัญกับคุณค่าของมนุษย์ ไส บาบา จัดตั้งสถาบันการศึกษาประกอบไปด้วยโรงเรียน Muddenahalli-Sathya Sai Loka Seva School และสถาบัน Sri Sathya Sai Loka Seva Trust Educational Institutions ในจังหวัด ชิกกาปาลลาปู (Chikkaballapur) ซึ่งสถาบันนี้ได้ให้การรับใช้สังคมผ่านการศึกษาและงานการกุศล, การส่งเสริมค่านิยมของมนุษย์ คุณธรรมและความเป็นเลิศทางจิตวิญญาณ ไส บาบายังได้ก่อตั้งมหาวิทยาลัย Sri Sathya Sai University ถึงสามที่ด้วยกันคือ มหาวิทยาลัยสำหรับผู้ชายในเมือง

ปุตตะปาตี (Puttaparthi) , มหาวิทยาลัยสำหรับผู้ชายอีกแห่งในเมืองไวฟิลด์ (Whitefield), บังกาลอร์ (Bangalore) ซึ่ง และมหาวิทยาลัยสำหรับผู้หญิงใน อนันตะปุ (Anantapur) และสนับสนุนการตั้งสถาบันส่งเสริมดนตรีของอินเดีย ชื่อว่า the Sri Sathya Sai Mirpuri College of Music. นอกจากนี้ยังได้ก่อตั้ง พิพิธภัณฑ์ และห้องฟ้ามัจฉาองไวให้ผู้สนใจได้ศึกษา

นอกจากนี้ระบบการศึกษาของไส บาบา ซึ่งมุ่งเน้นให้การศึกษา แก่เด็กได้รู้ถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ได้ถูกเผยแพร่ไปทั่วโลก มีการก่อตั้ง โรงเรียนแนวทางของไส บาบา ใน 53 ประเทศทั้งที่ออสเตรเลีย, แม็กซิโก, สหราชอาณาจักร, แคนาดา, เปรู และแซมเบีย ฯลฯ รวมทั้งประเทศไทย อาจารย์อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา ผู้เลื่อมใสใน ไส บาบา อีกทั้งเป็นคณะกรรมการมูลนิธิสัตยาไส ได้ก่อตั้งโรงเรียนสัตยาไส (Sathyasai school) ขึ้นที่ จังหวัดลพบุรีโดยนำการศึกษาคุณค่าของความเป็นมนุษย์มาเป็นแนวทาง ในการสอน มีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนเติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ให้นักเรียน มีความรัก ความเมตตา เสียสละ และรับผิดชอบในหน้าที่ อีกทั้งเป็นเลิศ ในด้านคุณธรรม วิชาการและการกีฬา

2.2 บทบาทในการก่อสร้างสาธารณูปโภค เช่น การก่อตั้งโรงพยาบาลและสถาบันทางการแพทย์ เช่น Sri Sathya Sai Institute of Higher Medical Sciences ใน Puttaparthi เป็นโรงพยาบาลที่ทำการผ่าตัดฟรีและดูแลทางการแพทย์ และต่อมาก็ได้ตั้งสถาบันในชื่อเดียวกันที่เมืองบังกาลอร์ (Bangalore) ซึ่งให้การรักษาก่อนคนยากจน ก่อตั้ง The Sri Sathya Sai General Hospital ที่ ไวฟิลด์ (Whitefield), บังกาลอร์ (Bangalore) ซึ่งให้การผ่าตัดที่ ซับซ้อน ยารักษาโรคและอาหารฟรีค่าใช้จ่าย นอกจากนี้องค์กรสัตยาไส (The Sri Sathya Sai Central Trust) ยังได้บริหารโรงพยาบาลทั่วไปอีกหลายที่

และโรงพยาบาลเฉพาะทางอีกสองแห่งคือ โรงพยาบาลตา และร้านขายยาและหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ในชนบทและชุมชนแออัดในประเทศอินเดีย

การวางระบบน้ำประปา องค์กรสัตยาไส ได้ทำโครงการน้ำประปา ซึ่งโครงการแรกได้สร้างให้แก่คน 1.2 ล้านคนใน 750 หมู่บ้านในจังหวัด อนันตะปุ (Anantapur) โครงการที่สองเสร็จสิ้นในปี 2004 เป็นการวางระบบ น้ำไปที่ เซนไน (Chennai) ผ่านท่อระบายน้ำที่สร้างขึ้นใหม่ชื่อว่า Sathya Sai Ganga Canal หลังจากนั้นก็มีโครงการน้ำประปาขึ้นอีกหลายเมือง รวมทั้งโครงการสร้างบ้านให้กับคนยากจนด้วย

การช่วยเหลือสังคมในรูปแบบการกุศล มีการก่อตั้งมูลนิธิสัตยาไส กว่า 1,200 แห่งใน 126 ประเทศทั่วโลก ซึ่งมูลนิธินี้เป็นองค์กรทางจิตวิญญาณ ที่ทำงานการกุศล ให้การบริการรับใช้สังคม เช่นการจัดแพทย์อาสาไปในพื้นที่ ชนบท การช่วยเหลือผู้ประสบภัยในประเทศที่ได้รับภัยพิบัติต่างๆ ฯลฯ ยังมีการก่อตั้งศูนย์สัตยาไส บาบา อันเป็นห้องปฏิบัติการธรรมสำหรับการสวดภชณ์ที่มีเครือข่ายทั่วโลก ซึ่งในประเทศไทยมีทั้งที่กรุงเทพฯ นนทบุรี เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ลพบุรี กระบี่ หาดใหญ่ ระยอง ขอนแก่น มีการจัดสวด ภชณ์ทุกวันพฤหัสบดีซึ่งเป็นวันเกิดของไส บาบา และเผยแพร่คำสอนของ ไส บาบา ให้แก่ผู้สนใจอีกด้วย

2.4 การเข้าถึงความรัก

การเข้าถึงความรักคือการปฏิบัติทางจิตวิญญาณเพื่อเข้าถึงความรักหรือพระเจ้า การตระหนักรู้ถึงพระเจ้ายกหมายถึงการค้นพบความรักแท้ที่บริสุทธิ์ และยิ่งใหญ่ ดังนั้นท่านจึงได้สนับสนุนให้มนุษย์เข้าถึงความรักหรือพระเจ้าอันสูงสุดนั้นด้วยวิธีการปฏิบัติฝึกฝนทางจิตวิญญาณ โดยวาง อยู่บนเส้นทางแห่งโยคะทั้งสามที่จะนำไปสู่การตระหนักรู้ นั่นคือ กรรมโยคะ

ญาณะโยคะ และภักติโยคะ ซึ่งทั้งสามนี้จะดำเนินควบคู่กันไปพร้อมกัน วิธีการเข้าถึงความรักของไส บาบาทั้งหมดสามารถแสดงให้เห็นได้ดังนี้

1. การปฏิบัติตามหลักธรรม 4 ประการคือ

สัตยะ อันหมายถึงความจริงที่ไม่เปลี่ยนแปลง ตระหนักรู้ในความจริง ว่าตัวเราเป็นหนึ่งเดียวกับอาตมัน ไม่ใช่ร่างกาย

ธรรมะ คือการให้ความรักความเมตตาปรากฏออกมาในการกระทำของเรา เราเห็นแต่ความดีในทุกสิ่งทุกอย่าง พุฒแต่สิ่งดี คิดแต่สิ่งดีและทำในสิ่งดี เสียสละรับใช้ (บริการ) ผู้อื่นเพื่อลดความเห็นแก่ตนลง ซึ่งธรรมะที่ไส บาบา แนะนำให้ปฏิบัติ ประกอบไปด้วย

หลักอาศรม 4 หรือขั้นตอนในการดำเนินชีวิต 4 ขั้นคือ Brahmacharya หรือขั้นศึกษาเล่าเรียน, Grihastha หรือขั้นผู้ครองเรือน, Vanaprasth หรือขั้นอาศัยอยู่ในป่า เรียกอีกอย่างว่า วานปรัสถ, Sanyasa หรือขั้นสละชีวิตทางโลกอย่างสิ้นเชิง ซึ่งทั้ง 4 ขั้นตอนนี้ ขั้นผู้ครองเรือนเป็นขั้นที่สำคัญที่สุด เพราะว่าเป็นขั้นที่ทำการอุปถัมภ์ขั้นอื่นให้ดำเนินไปตามหลักการปฏิบัติได้ และบุคคลสามารถข้ามจากขั้นอื่นไปสู่ขั้นของสันยาสะได้ในทันทีโดยไม่ต้องผ่านสามขั้นก่อน หากบุคคลนั้นมีการสละซึ่งความปรารถนาทางโลกและการยึดติดอย่างแท้จริง

วรรณะทั้ง 4 คือ วรรณะพราหมณ์ ผู้มีความรู้มีหน้าที่เผยแผ่คุณธรรม, วรรณกะตริย์ผู้ปกป้อง มีความเป็นวีรบุรุษ ลงโทษคนชั่ว ปกป้องคุณธรรม, วรรณะพ่อค้า เป็นวรรณะที่ทำให้การค้าขายไหลลื่น แพร่กระจายสินค้า การศึกษาสุขภาพด้วยการสนับสนุนการช่วยเหลือสังคมเพื่อค้าคุณธรรม, วรรณะสูตร ขนชั้นแรงงานที่มีหน้าที่เก็บและผลิตสิ่งค้าออกมาเพื่อประโยชน์ของสังคม วรรณะเหล่านี้เกิดขึ้นเพื่อสร้างความสามัคคี ความสงบ

สุขในสังคม สำหรับผู้ที่หลุดพ้นเหนือการผูกพันทางโลกแล้ว วรรณะเหล่านี้ไม่สำคัญ และทุกวรรณะสามารถเข้าถึงความรักได้อย่างไม่มีข้อห้ามใดๆ

ธรรมะสำหรับสตรีและบุรุษเป็นธรรมะที่ไส บาบา ให้ไว้เพื่อการอยู่ร่วมกันในครอบครัวระหว่างสามีภรรยา มีการสอนให้ทั้งสามีและภรรยา ชื่อสัตย์ต่อกัน ตอนสนองความปรารถนาของกันและกัน ให้เกียรติเชิดชูกัน และชักชวนกันเดินไปตามเส้นทางแห่งธรรมะเพื่อนำไปสู่การหลุดพ้น

สันติ คือความสงบอันยิ่งใหญ่ จะเกิดขึ้นโดยอาศัยธรรมะและสัตยะดังกล่าวแล้ว คือโดยการเรียนรู้ความจริง แล้วก็ปฏิบัติตามความจริงนั้นในชีวิตประจำวันของเรา นี่แหละคือความสงบ ซึ่งอยู่เหนือความเข้าใจของเราว่าจะสงบขนาดไหน มันอยู่ในหัวใจของทุกคน การปฏิบัติให้เกิดสันติ ประกอบด้วยการปรับปรุงจิตให้เกิดวิเวกคือความสามารถในการวิเคราะห์ระหว่างความถาวรยืนนานกับความไม่แน่นอน และกำหนดได้ว่าอะไรทรงคุณค่า ความเพียรพยายามอย่างแน่วแน่ในการฝึกฝนจนเชี่ยวชาญ สามารถจำแนกได้ถึงสิ่งที่ทรงคุณค่าและเป็นความจริงแท้ และมีปณิธานหนักแน่นในการเพียรพยายามอย่างไม่ท้อถอยหรือล้าเลิกละ ไม่ว่าจะมีอุปสรรคขัดขวางหนทางปฏิบัตินั้นด้วยประการใดก็ตามการปฏิบัติทั้ง 3 ลักษณะนี้เรียกว่า ตปะ อย่างแท้จริง การบำเพ็ญตปะเท่านั้นที่จะทำให้เกิดสันติ ความสงบสุขและความสุข

เปรมะ คือความรักอันบริสุทธิ์ซึ่งในศาสนา ถือว่าเป็นการแสดงออกมาในโลกนี้ ซึ่งลักษณะอันสูงสุดของพระผู้เป็นเจ้า ท่านไส บาบา ให้คำจำกัดความว่า เปรมะเป็นสภาวะที่หลังไหลออกมาจากพระผู้เป็นเจ้าตลอดเวลา และทำให้บุคคลสามารถมีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่นได้ อำนางนี้หล่อเลี้ยงตลอดเวลา ทั้งในเวลาที่มีความสุขและมีความทุกข์ แท้จริงแล้วปรากฏอยู่ใน

ทุกอณูของคำสอนของไส บาบา ตลอดเวลา เป็นดังพื้นฐานหลักของคำสอนต่างๆ เปรมะก่อให้เกิดความมุ่งมั่นในการแสวงหาพระเจ้า มุ่งมั่นในการทำความดีปฏิบัติตามธรรมะ ใฝ่หาสันติ และมองผู้อื่นอย่างเท่าเทียม มองข้ามเพศ วรณะ เชื้อชาติต่างๆ อันเป็นเปลือกนอก และมองลึกเข้าไปถึงจิตวิญญาณบริสุทธิ์ (อาตมัน) อันตั้งอยู่ที่อยู่ในของทุกสรรพสิ่ง เมื่อเราเห็นสิ่งจริงแท้ ไม่มีความแตกต่างใดๆ จิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยเปรมะอันกลายเป็นความรักแบบส่วนรวม ทำให้เรารักและปรารถนาดีต่อทุกสิ่ง ไม่มีความเกลียดความโกรธใดๆ มาทำให้ขุ่นเคืองใจ จิตใจของเราก็จะพบกับความสงบสุข (สันติ) ได้ และแน่นอนว่าความรู้สึกเช่นนี้จะบังเกิดไม่ได้หากขาดความภักดี อันจะทำให้เราอุทิศทั้งกายและใจของเราให้แก่พระเจ้า ใ้วางใจพระองค์ในพระองค์นำทางชีวิต เพื่อที่เราจะได้รับพระกรุณาของพระองค์เป็นสิ่งที่ช่วยหนุนให้การฝึกฝนทางจิตวิญญาณต่างๆ ของเรามั่นคง หนักแน่นและสำเร็จไปด้วยดี ให้เราเข้าถึงและเป็นหนึ่งเดียวกับพระองค์ได้อย่างแท้จริง

2. การทำงาน และการบริการ (รับใช้) แก่ผู้อื่น ไส บาบา มองว่าในการทำงานนั้นไม่ว่าจะเป็นงานอะไร ต้องเป็นงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด แก่ผู้อื่น แก่ส่วนรวม และเพื่อเชิดชูเกียรติของพระเจ้า เป็นการทำงานเพื่องานโดยไม่หวังผลรางวัลจากการทำงานนั้น และทำอย่างเต็มความสามารถจะเป็นการทำงานด้วยความเสียสละ ส่วนการทำงานที่แสวงหาผลประโยชน์ ชื่อเสียงเงินทอง การทำงานนั้นก็จะผูกมัดเราให้อยู่ในโลกแห่งกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดนี้ ไม่สามารถเดินบนเส้นทางแห่งความหลุดพ้นได้

การทำงานเช่นนี้ เป็นการฝึกให้บุคคลรู้จักควบคุมความต้องการของตัวเอง รู้จักปล่อยวาง และการที่ปล่อยให้ผลของการทำงานเป็นไปตามพระประสงค์ของพระเจ้านั้น ก็เป็นการฝึกฝนให้ไว้วางใจในพระองค์ และแสวงหางานที่ดีที่ก่อประโยชน์ส่วนรวมมิใช่เพียงส่วนตน

สำหรับการบริการ (รับใช้) ผู้อื่นหรือเรียกว่า Seva (เซวา) เป็นการมุ่งทำประโยชน์แก่ส่วนรวมเช่นกัน เป็นการแสดงความรักความเมตตา อันบริสุทธิ์ในจิตใจออกมาเป็นการกระทำ เป็นการแสดงออกของผู้เสียสละ และฝึกให้เป็นส่วนสำคัญในชีวิตของตน เป็นหน้าที่ของเราที่ต้องช่วยเหลือบริการ รับใช้ผู้อื่น แต่ไส บาบา ยังเตือนอยู่เสมอว่า เมื่อใดก็ตามที่เราคิดจะบริการ (รับใช้) หรือแม้แต่ช่วยเหลือคนอื่น เราต้องไม่เปรียบเทียบกับคนที่เรอบริการ หรือช่วยเหลือ การบริการหรือช่วยเหลือนั้นไม่ได้หมายความว่าเราดีกว่าเขา เก่งกว่าเขา หรือรวยกว่าเขา ซึ่งในความจริงแล้วไม่ใช่เช่นนั้นเลย การบริการ (รับใช้) ผู้อื่นนั้น คนที่ช่วยเหลือเราจริงๆ คือผู้ที่เราไปบริการหรือช่วยเหลือเขา เพราะพวกเขาทำตัวเป็นเช่นนั้น ให้เราได้มีโอกาสได้ทำประโยชน์ ได้ฝึกปฏิบัติทางจิตวิญญาณของเราให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

3. การรับฟังเรื่องของพระเจ้าและเรื่องราวของผู้ภักดีแต่พระเจ้า หลักปฏิบัตินี้เป็นารับฟังเรื่องราวขององค์อวตารของพระเจ้า ซึ่งลงมายังโลกเพื่อทำลายความชั่วและบำรุงศีลธรรมความดี รวมทั้งชีวิตของผู้ภักดีต่อพระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจในประวัติศาสตร์ที่เรียกว่าเหล่า ภควตา ในประเด็นนี้ก็เพื่อให้เรารู้หลักธรรมและการปฏิบัติตนบนเส้นทางแห่งธรรมะ ซึ่งมีแบบอย่างที่เราเห็นได้ชัด ซึ่งผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตัวเองได้ เป็นการชำระล้างจิตใจของผู้ปฏิบัติไปในตัว ด้วยการรู้ว่ากระทำใดคือสิ่งที่เหมาะสมและถูกต้องและเพื่อให้บาปต่างๆ ถูกชะล้างเมื่อได้รับฟังเรื่องราวเหล่านั้นตามความเชื่อของไส บาบา

4. การร้องเพลงภชัน (Bhajan)

การร้องเพลงภชันเป็นการสวดมนต์ที่มีจังหวะสนุกสนาน มีการเล่นเครื่องดนตรีประเภทกลองและฉิ่ง ประกอบพร้อมกับการตบมือของผู้ร้องเพลง

ซึ่งทำให้เกิดความเพลิดเพลิน สัตยา ไส บาบาได้สอนให้ผู้รักดีของท่านขับร้องเพลงภชณ์เหล่านี้ เพื่อยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น เพราะบทสวดนี้เป็นบทสรรเสริญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก ผู้ขับร้องจะมุ่งความคิดไปยังสิ่งศักดิ์สิทธิ์รวมใจเป็นหนึ่งเดียว ไม่คิดถึงสิ่งอื่น

ตัวอย่างของบทสวดภชณ์เช่น

Ajanu Bahum Aravinda Netram อาจนุ บาฮัม อาราวินดา เนตตรัม

คำแปล : องค์ราม ผู้ทรงมีพระพาหาอันทรงพลัง และมีพระเนตรงามดังดอกบัว

Atmabhi Ramana Manasa Smarami อาตมาปิ รามานา มานะชาชมารามิ

คำแปล : ข้าแต่องค์ราม ผู้ทรงสถิตอยู่ในดวงหทัยข้าพระบาท ข้าพระบาทขอน้อมรำลึกถึงพระองค์

Bhooloka Vaikunta Parti Nivasam บูโลกา ไวคุณฑา ปาร์ตี นิวาซัม

คำแปล : พระผู้ประทับในมนุษย์โลก ในสวรรค์ชั้นไวคุณฐ์ และในปุตตปาร์ตี

Prabhu Sai Ramana Manasa Smarami พระบู ไส รามานา มานะชา

ชมารามิ

คำแปล : ข้าแต่องค์ไส ราม พระผู้เป็นเจ้า ข้าพระบาทขอน้อมนมัสการด้วยดวงใจ

Prabhu Sai Ramana Sirasa Namami พระบู ไส รามานา ชिरาชา

นะนามิฯ

คำแปล : ขอน้อมเศียรนมัสการองค์ไส ราม ฯ (ไส บาบา, 2527, น.1)

5. สนทนากับผู้รู้ หรือครู ไส บาบาเห็นว่าผู้แสวงหาพระเจ้าจะปฏิบัติทางจิตวิญญาณให้ก้าวหน้าและถูกต้องได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง และครูที่ดีที่สุดคือพระเจ้านั่นเอง

6. การแสวงหาแต่เพื่อนที่ดี และหลีกเลี่ยงเพื่อนที่ชั่ว

การให้ผู้ปฏิบัติเลือกสมาคมกับเพื่อนที่ดี หรือเรียกอีกอย่างว่าเพื่อนที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นเพื่อนที่พูดคุยเรื่องเกี่ยวกับพระเจ้าและความจริงสูงสุดเกี่ยวกับการบริการ (รับใช้) ผู้อื่นเพื่อก่อประโยชน์แก่ส่วนรวม มีความรักให้กับทุกสรรพสิ่ง มองมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน และตระหนักถึงพระเจ้าอยู่เสมอ ซึ่งเพื่อนประเภทนี้จะช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีความก้าวหน้าทางจิตวิญญาณ และคอยยึดเหนี่ยวช่วยให้บุคคลยึดมั่นบนเส้นทางในการเข้าถึงพระเจ้าได้อย่างมั่นคง แตกต่างจากเพื่อนที่ชั่วที่คอยแต่แสวงหาการเติมเต็มความปรารถนาทางโลก กระทำแต่ความเท็จ เห็นแก่ตัวฯ เพื่อนเหล่านี้มีแต่จะรุดให้บุคคลตกต่ำลง

7. การทำสมาธิอันประกอบด้วย การท่องพระนามพระเจ้าเข้าไปเข้ามาจดจำพระนามของพระเจ้า การนั่งสมาธิ การเอนามพระเจ้าเข้าไปมาเป็นการท่องมันตระซ้าๆ บุคคลต้องชัดเจนในพระเจ้าที่เขาเลือก ซึ่งไส บาบาเปิดกว้างในการให้บุคคลเลือกพระนามของพระเจ้าจากศาสนาใดก็ได้ตามแต่ใจของบุคคลชอบพอ เพราะไส บาบาเชื่อว่าทุกศาสนาเอยถึงพระองค์เดียวกัน แม้ว่าอาจจะเห็นว่าแต่ละศาสนาต่างมีพระเจ้าที่แตกต่างกันหลายจุด ผ่านภาษามากมาย รวมทั้งผ่านพระนามที่แตกต่างกัน ทว่าแท้จริงแล้วทั้งหมดหมายถึงพระเจ้าองค์เดียวกัน และผู้รักดีหรือผู้ปฏิบัติไม่จำเป็นต้องทอดทิ้งศาสนาเดิมของตน แต่ควรศึกษาให้ถ่องแท้ ดึงตนเข้าไปใกล้ศาสนา

ของตนมากขึ้น และทุกศาสนานั้นมีจุดประสงค์อย่างเดียวกันคือสร้างความเป็นหนึ่งในโลก และศาสนาของไส บาบา นั้นเป็นแก่นแท้ของทุกศาสนา ไส บาบา มองว่าช่วงเวลาที่ดีที่สุดคือระหว่าง 3 โมงเช้าถึง 5 โมงเช้า ลำดับการปฏิบัตินั้นอย่างแรกสถานที่สำหรับทำสมาธิควรสูงเล็กน้อยประมาณ 1-2 นิ้วจากพื้น วางเสื่อที่ทอจากหญ้าของอินเดีย (ma mat of dharbha grass) บนพื้น แล้วแผ่หนึ่งกวางบนเสื่อและวางผ้าขาวบางบนแผ่นหนึ่ง นั่งบนผ้าในท่าดอกบัว (padmasana) เท้าขวาต้องอยู่เหนือซ้าย และเท้าซ้ายต้องอยู่เหนือขวา นิ้วของมือต้องอยู่ใกล้ชิดกับอีกอันหนึ่ง และมือควรวางในด้านหน้า ตาของพวกเขาต้องเปิดครึ่งหนึ่งหรือปิดสนิท และแล้วฟ่อนคลายคอ ไหล่ทั้งสอง มือทั้งสอง ออก ฟัง ท้อง นิ้ว หลัง ต้นขา เขาทั้งสอง น่อง และเท้า หลังจากนั้น บุคคลต้องทำสมาธิบนนามและรูปของพระเจ้าที่บุคคลชื่นชอบ ด้วยการเพิ่ม โอม (Om) ลงไป เมื่อมันสิ้นสุดบุคคลต้องนิ่งและเงียบ ไม่คิดถึงเหตุการณ์ในอดีต ไม่มีร่องรอยของความโกรธหรือเกลียด และไม่มีความทรงจำของความเศร้าที่จะเข้ามาแทรกแซงได้ แม้ว่าพวกเขามีสิ่งใดมารบกวน พวกเขาก็จะไม่คิดถึงมันเพื่อให้มันขัดขวางพวกเขา ความคิดที่เบิกบานจะหล่อเลี้ยงความกระตือรือร้นของบุคคล สำหรับการทำสมาธิ แน่ใจที่ว่ามันอาจจะทำยากในตอนแรก

ไส บาบา กล่าวว่า สำหรับการทำสมาธิให้บังเกิดผลนั้นจะต้องตั้งมั่นไม่ริบเร่ และไม่วิตกกังวล การปฏิบัติอย่างมั่นคงนั้น ผู้ปฏิบัติจะได้รับความสงบ เกิดสมาธิจิต การกล่าวพระนามของพระองค์จะช่วยให้การจดจ่อในสมาธิดีขึ้น และได้รับพระกรุณาของพระองค์ช่วยให้การปฏิบัติสำเร็จได้อย่างลุล่วง

2.5 การหลุดพ้นในคำสอนของไส บาบา คือการตระหนักรู้ถึงอาตมอันหรือพรหมันในตนเอง รู้ว่าแท้จริงบุคคลก็คือหนึ่งเดียวกับอาตมอัน หรือพรหมันในขณะที่ยังมีชีวิต จึงอาจพูดได้ว่าเป็นการหลุดพ้นแบบชีวันมูคติในปรัชญาอินเดีย และเมื่อบุคคลหลุดพ้นแล้วยังมีหน้าที่ต้องกระทำเพื่อสร้างประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น แก่สังคม และแก่โลก ซึ่งคล้ายกับคำสอนในภคัทคีตาที่เน้นหนักว่าผู้บรรลุความหลุดพ้นแล้วยังมีหน้าที่ต้องกระทำ และการกระทำนั้นผู้กระทำจะต้องไม่หวังผลตอบแทน เป็นการกระทำอุทิศแด่พระเจ้าเท่านั้น

3. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ความรักของไส บาบานั้น แตกต่างจากความรักทั่วไป ซึ่งเป็นความรักบริสุทธิ์ซึ่งปราศจากความปรารถนา กิเลส หรือความรู้สึกอยากครอบครองรวมทั้งความใคร่ เป็นความรักที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความภักดีในพระเจ้า ความปรารถนาดีแก่มนุษยชาติ และสามารถเข้าถึงด้วยการปฏิบัติทางจิตวิญญาณ โดยอาศัยความมุ่งมั่น ศรัทธา และความภักดีในพระเจ้าอย่างแท้จริง หากปราศจากความภักดีก็จะไม่สามารถรับพระกรุณาของพระองค์ และไม่สามารถทำให้เข้าถึงความรักอันบริสุทธิ์แท้จริงนี้ได้ อีกประการหนึ่ง คำสอนของท่านเป็นคำสอนที่สามารถใช้ควบคู่ไปกับการดำเนินชีวิตประจำวันได้ โดยไม่จำเป็นต้องปลีกตัวออกจากสังคมเพื่อเข้าถึงความรักหรือพระเจ้า เป็นการปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกัน จึงเป็นคำสอนแห่งการดำรงชีวิตโดยแท้จริง

จากการศึกษาแนวคิดเรื่องความรักของสตัย ไล บาบา ผู้วิจัยพบว่า สตัย ไล บาบา ให้ความสำคัญกับสตรีในอินเดีย โดยมีการกล่าวถึงบทบาทของสตรี ทั้งในแง่ของการศึกษา และวัฒนธรรม รวมทั้งหลักธรรมต่างๆ ที่สตรีพึงกระทำ จึงควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นนี้เพื่อวิเคราะห์ทัศนคติของท่านเกี่ยวกับ บทบาทสตรีในสังคมอินเดียสำหรับผู้ที่ต้องการจะศึกษาต่อไป อีกประการ แนวคิดเรื่องความรักและการเข้าถึงความรักของสตัย ไล บาบา เป็นแนวคิดที่เหมาะสม สำหรับทุกคน โดยไม่เกี่ยวข้องกับเพศ วัย สถานะ หรือเชื้อชาติ และสามารถ กระทำได้ในชีวิตประจำวันทั่วไป ผู้ที่ต้องการแสวงหาความสงบในจิตใจ และต้องการที่จะฝึกตนให้มีความรักเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ควรทำการศึกษา เพิ่มเติมและนำไปปฏิบัติ เพื่อยกระดับจิตใจของตน และเพื่อสร้างความสงบ ความปรองดอง ความเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคมที่เต็มไปด้วย ความแตกแยกในเวลานี้ ผู้วิจัยหวังว่าจะสามารถเป็นทางออกหนึ่งที่สร้าง ประโยชน์ให้แก่สังคมไม่มากนัก

บรรณานุกรม

- กฤษณะไทวปายนวยาส. (2551). *ศรัทธาภควัตคีตาหรือเพลงแห่งชีวิต* (แสง มนวิฑูร, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ดวงแก้ว.
- กรรณา-เรืองอุไร กุศลาลัย. (2550). *ภารตวิทยา*. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- เขมานันทะ. (2521). *ชีวิตกับความรัก*. กรุงเทพฯ : พิสิทธ์เซนเตอร์การพิมพ์.
- โจเวตต์, เบนจามิน. (2543). *ปรัชญาความรัก Symposium* (พินิจ รัตนกุล, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ดับเบิ้ลนายน์.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2550). *ปรัชญาศาสนาประยุกต์*. กรุงเทพฯ: ดวงแก้ว.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2551). *กฤษณะไทวปายนวยาส ศรัทธาภควัตคีตา*. กรุงเทพฯ: ดวงแก้ว.
- เฉลิม พงศ์อาจารย์. (2523). *ประวัติศาสตร์อินเดีย*. กรุงเทพฯ: พิชฌณศ.
- ชัชวาลย์ ชำนาญ. (2550). *การบริหารงานบุคคล เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ ในโรงเรียนสตัย ไล จังหวัดลพบุรี*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- ไชย ณ พล. (2538). *จิตวิทยาแห่งความรัก หลักการเลือกคู่ การอยู่ร่วมกัน อย่างเป็นสุข และการอยู่คนเดียวอย่างล้ำค่า*. ม.ป.ท : พลัสเพรส.
- ดีวาน, สีม่า เอ็ม. (2011), *ไสดารชัน* [Sai Darshan] (Subhaporn Jareonsettasin, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- เดียน คำดี. (2522). *ปรัชญาตะวันตกจากยุคโบราณถึงปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.

เดือน คำดี. (2541). *ศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

รชฎ พรหมพินิจ. (2545). *การศึกษาวิเคราะห์เชิงจริยศาสตร์ เรื่องความรักในบทนิพนธ์ซิมโฟนีของพลาโต*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล.

รพินทรนาถ ฐากูร. (2532). *สาธนาปรัชญาานิพนธ์* (ระวี ภาวิไล, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ดอกไม้.

รามามูรตี, เอช. และ กานาปาตี, รา. (มปป.). *ไส่ บาบ่า มนุษย์มหัศจรรย์* (เล่ม 5-7) (ศิริ พุทธศุภกร, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สำนักค้นคว้าทางวิญญาณ. (ต้นฉบับพิมพ์ปี ค.ศ.1981)

รุ่งเรือง บุญไธย. (2529). *อุปนิษท*. เชียงใหม่: พุทธนิคม.

วาริน เทพายน. (2542). *ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะบุคลิกภาพ ความพึงพอใจในความสัมพันธ์กับรูปแบบความรักของคู่รัก*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยา ศักยภินันท์. (2549). *ศาสนาฮินดู*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิทยากร เชียงกุล. (2550). *ความรัก การสร้างสรรค์ และความสุข*. กรุงเทพฯ: สายธาร.

ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์. (2545). *ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาอินเดีย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศกุลธาดา บาลู. (2527). *องค์พระผู้เมตตา*. กรุงเทพฯ: วิญญาณ.

ศูนย์สดยา ไส่บาบาเชียงใหม่. “เอกสารประกอบการสวดมนต์ของศูนย์สดยา ไส่ บาบ่า เชียงใหม่ วันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 เวลา 19.00 – 21.00 น.”

สมัคร บุรวาต. (2554). *ปรัชญาพราหมณ์ในสมัยพุทธกาล*. กรุงเทพฯ: ศยาม.

สมาคมพระคริสตธรรมในประเทศไทย. (2514). *พระคริสตธรรมคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิม*. กรุงเทพฯ: นิยมศิลป์ออฟเซตการพิมพ์.

สันตินา, ปิเตอร์ เดลา. (2555). *ศาสนาแห่งอินเดีย* (สมหวัง แก้วสุฟอง, ผู้แปล). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา.

ไส่ บาบ่า. (2527). *ศรี สัตยา ไส่ราชนัน*. กรุงเทพฯ: สยามศึกษา.

ไส่ บาบ่า. (2528). *โอวาท องค์สดยา ไส่ สัตยาไส่ สาสน*. 1(5), น.14-19.

เสถียร พันธรังสี. (2549). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม. (2537). *ความรักและสันติภาพ: รวมปาฐกถาด้านศาสนา และจริยธรรมในสังคมไทย*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุจิตรา รัตน. (2529). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: ณะการพิมพ์.

สุนทร ณ รังษี. (2545). *ปรัชญาอินเดีย ประวัติและลัทธิ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุเมธ เมธาวิทยกุล. (2532). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สมภาร พรหมทา. (2542). *ภักตคีตา (บทเพลงแห่งองค์ภักตวัน)*. กรุงเทพฯ: สองศยาม.

สมหวัง แก้วสุฟอง. (2543). *นำเที่ยวศาสนา เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: สาลสานต.

หิรัญณะ, เอ็ม. (2531). *สารัตถะปรัชญาอินเดีย* (สุขุม ศรีบุรินทร์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2532). *ปรัชญาอินเดียร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2546). *ปรัชญาอินเดีย*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

อาจอง ชุ่มสาย ณ อยุธยา. (2528). *เซवादาลัยกับคุณค่าของความเป็นมนุษย์*.

สัตยาไส สารสน. 1(5), น.24-31.

อาร์มสตรอง, จอห์น. (2552). *ความลับในความรัก Condition Of Love : The*

Philosophy of Intimacy (จิระนันท์ พิตรปรีชา, ผู้แปล). กรุงเทพฯ:

ฟรีฟอร์ม.

อิสลอบ, จอห์น เอส. (2527). *สนทนากับไส บาบา มนุษย์มหัศจรรย์* (ธรรณี

ศิริโสภณ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.

อิสลอบ, จอห์น เอส. (2544). *พบแสงสว่าง* (มูลนิธิสัตยาไส เชียงราย,

เรียบเรียง). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

อิสลอบ, จอห์น เอส. (มปป.). *สนทนากับไส บาบา มนุษย์มหัศจรรย์* (ธรรณี

ศิริโสภณ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.

อุทัย ลินธุสาร. (2542). *ภคเวทีคีตา*. กรุงเทพฯ: บริษัทธรรมสาร.

เฮอร์มาน, เอ.แอล. (2554). *ศาสนา ปรัชญา และความหลุดพ้น* (สมหวัง

แก้วสุพงษ์, ผู้แปล). เชียงใหม่: สาขาปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัย

เชียงใหม่.

Bhagawan Sri Sathya Sai Baba. (1974). *Summer Showers in Brindavan*

1973. Bombay: Sri Sathya Sai Education Foundation.

Bhagawan Sri Sathya Sai Baba. (1975). *Sathya Sai Speakes Volume III*

(N.Kasturi, Compiled from Notes Taken) (Third edition). New Delhi:

Sri Sathya Sai Education & Publication Foundation.

Bhagawan Sri Sathya Sai Baba. (2002a). *Prema Vahini (The Stream of*

Divine Love) Vahini Series. Anantapur: The Convener, Sri Sathya

Sai books & Publications trust.

Bhagawan Sri Sathya Sai Baba. (2002b). *Sathya Sai Vahini (Spiritual*

Message of Sri Sathya Sai) Vahini Series. Anantapur: The

Convener, Sri Sathya Sai books & Publications trust.

Bhagawan Sri Sathya Sai Baba. (2002c). *Jnana Vahini (The Stream of*

Eternal Wisdom) Vahini Series. Anantapur: The Convener,

Sri Sathya Sai books & Publications trust.

Bhagawan Sri Sathya Sai Baba. (2002d). *Geeta Vahini (The Divine Gospel)*

Vahini Series. Anantapur: The Convener, Sri Sathya Sai books &

Publications trust.

Bhagawan Sri Sathya Sai Baba. (2002e). *Prashanthi Vahini (The Supreme*

Bliss of the Divine). Anantapur: The Convener, Sri Sathya Sai books

& Publications trust.

Bhagawan Sri Sathya Sai Baba. (2002f). *Prasnottara Vahini (Answers to*

Spiritual Questions). Anantapur: The Convener, Sri Sathya Sai

books & Publications trust.

Bhagawan Sri Sathya Sai Baba. (2002g). *Jnana Vahini (The Stream of*

Eternal Wisdom). Anantapur: The Convener, Sri Sathya Sai books

& Publications trust.

Bhagawan Sri Sathya Sai Baba. (2002h). *Leela Kaivalya Vahini (The Cosmic Play of God)*. Anantapur: The Convener, Sri Sathya Sai books & Publications trust.

Bhagawan Sri Sathya Sai Baba. (2002i). *Sutra Vahini (Analytical Aphorism on Supreme Reality)*. Anantapur: The Convener, Sri Sathya Sai books & Publications trust.

Bhagawan Sri Sathya Sai Baba. (2002j). *Vidya Vahini – (Flow of Spiritual Education on Supreme Reality)*. Anantapur: The Convener, Sri Sathya Sai books & Publications trust.

Bhagawan Sri Sathya Sai Baba. (2002k). *Upanishad Vahini (Essence of Vedic Knowledge)*. Anantapur: The Convener, Sri Sathya Sai books & Publications trust

Bhagawan Sri Sathya Sai Baba. (2002l). *Ramakatha Rasa Vahini, Part – I (The Sweet Story of Rama’s Glory)* Anantapur: The Convener, Sri Sathya Sai books & Publications trust

Bhagawan Sri Sathya Sai Baba. (2002m). *Ramakatha Rasa Vahini, Part – II (The Sweet Story of Rama’s Glory)* Anantapur: The Convener, Sri Sathya Sai books & Publications trust

Bhagawan Sri Sathya Sai Baba. (2003a). *Dharma Vahini (The Path of Virtue and Morality)* Vahini Series. Anantapur: The Convener, Sri Sathya Sai books & Publications trust.

Bhagawan Sri Sathya Sai Baba. (2003b). *Dhyana Vahini (The Practice of Meditation)* Vahini Series. Anantapur: The Convener, Sri Sathya Sai books & Publications trust.

Bhagawan Sri Sathya Sai Baba. (n.d.1). *Bhagavatha Vahini (The story of the Glory of the Lord)* Vahini Series. Anantapur: The Convener, Sri Sathya Sai books & Publications trust.

Bhagawan Sri Sathya Sai Baba. (n.d.2). *Sandeha Nivarini (Clearance of Spiritual Doubts)*. Anantapur: The Convener, Sri Sathya Sai books & Publications trust.